

ارائه الگوی تربیتی - آموزشی مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دانشجویان دریایی کشور

فaramarz نصری^۱؛ علیرضا عالی‌پور^۲؛ ابوطالب مطلبی‌ورکانی^۳

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۷/۱۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۲/۰۲

چکیده

کارورزی دریانوردی دانشجویان دانشگاه‌های علوم دریایی کشور در راستای تربیت و آموزش مهارت‌های مختلف علوم دریانوردی، برنامه‌ریزی و اجرا می‌گردد. پژوهش حاضر با درک اهمیت تربیت و آموزش در دانشگاه‌های علوم دریایی به دنبال ارائه الگوی مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دریانوردی دانشجویان دریایی کشور می‌باشد. پژوهش حاضر از نوع زمینه‌یابی و ترکیبی از تحقیقات کمی و کیفی می‌باشد. جامعه آماری شامل اساتید، مسئولین (فرماندهان) و مدیرانی است که دارای سابقه دریانوردی بیش از پنج سال بوده و حداقل یک‌بار در دوره کارورزی دریانوردی به همراه دانشجویان شرکت داشته‌اند که در بخش کیفی ۱۰ نفر به عنوان جامعه آماری برای پاسخ به سوالات پرسشنامه انتخاب شدند و در بخش کمی بیست‌ویک نفر متخصص که شامل فرمانده و اساتیدی که به‌طور مستقیم در تربیت و آموزش دانشجویان در دانشگاه و یگان شناور به همراه دانشجویان حضور داشتند به عنوان جامعه آماری برگزیده شدند. پرسشنامه شماره ۲ بودند. بر اساس یافته‌های پژوهش، به ترتیب دانشجو (۲/۹۴)، استاد (۲/۶۰)، محتوای دروس (۲/۶۰) و فرمانده (۲/۱۶) بر مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دانشجویان دریایی کشور تاثیرگذار می‌باشند.

واژگان کلیدی: تربیت، آموزش، مهارت‌های دریانوردی، دانشجویان دریایی، کارورزی دریانوردی.

۱- استادیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره) و نویسنده مسئول (رایانامه: nasri.faramarz@yahoo.com)

۲- استادیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره)

۳- استادیار دانشگاه علوم دریایی امام خمینی(ره)

مقدمه

از آنجایی که آموزش عالی یکی از زیرساخت‌های اساسی توسعه‌ی هر کشور شمرده می‌شود، بدین‌منظور توجه به آموزش عالی یکی از دغدغه‌های مهم تصمیم‌گیران و برنامه‌ریزان کشورها بوده است (عنایتی و همکاران، ۱۳۹۲)؛ به‌طوری‌که در بسیاری از دانشگاه‌های کشورهای پیشرفته و در حال توسعه، مدت‌هاست که بهره‌گیری از کار عملی و کارآفرینی آغاز شده است و در قالب محتوای استراتژی‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های عملی، توجه خاصی به بسط و تقویت روحیه کارآفرینانه دانش‌آموختگان دانشگاهی شده است. دو عنصر اصلی در تربیت دانشجو، یکی عنصر علم، تحقیق، کارایی علمی و جوشیدن استعدادهای علمی است و دیگری هم عبارت است از روحیه، تدین، حرکت صحیح و سالم‌سازی معنوی و روحی دانشجو. این دو عنصر بایستی بدون تفکیک از یکدیگر با قدرت و با ظرفیت کامل کشور، تعقیب شود (فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی، ۱۳۷۰). در جمهوری اسلامی ایران در طول سی سال گذشته، رشد کمی دانشجویان دانشگاه‌های نظری از افزایش چشم‌گیری برخوردار بوده است، اما کیفیت آنان با نیازهای بازار کار سازگار نبوده است؛ به‌طوری‌که این امر منجر به بروز یکی از معضلات اساسی کشور با عنوان بیکاری فارغ‌التحصیلان دانشگاهی نظری شده است. در این خصوص آمار تحقیقی نشان می‌دهد که ۷۰ درصد از بیکاران دانشگاهی فاقد مهارت‌های لازم و تعدادی از آنها هم که دارای تخصص می‌باشند، فاقد روحیه کارجویی و کارآفرینی هستند. بسیاری از محققان و پژوهشگران این عرصه معتقدند میان فقدان مهارت لازم و نامناسب بودن آموزش‌های ارائه‌شده به دانشجویان رابطه‌ای مستقیم وجود دارد (اسفندفر، ۱۳۹۱). در سال‌های اخیر با توجه به برخی از اشکال‌های آموزش عالی مانند عدم‌رعایت تناسب بین رشته‌های تحصیلی و فعالیت‌های شغلی و جذب حداکثری فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌های نظری در بخش‌های غیرتولیدی و غیرمؤثر، در دانشگاه‌ها کار عملی مطرح شده و دانشجویان از نزدیک در محیط کار قرار گیرند که این نیاز در دانشگاه‌های علوم دریایی کشور با عنوان کارورزی دریانوردی دانشجویی سال‌هاست که اجرا می‌گردد و هدف از آن نیز، آشنایی دانشجویان از نزدیک با مهارت‌های مهم دریانوردی در حین کارهای عملی و مسائل اجرایی می‌باشد و به آن‌ها فرصت داده شود تا آموخته‌های خود را با عمل تطبیق داده و کمبودها و نواقص احتمالی را درک و در رفع آن‌ها بکوشند. از آنجائیکه نقش تربیت و آموزش نیروی انسانی در بهبود عملکرد سازمانی بسیار مهم تلقی می‌گردد و کیفی‌سازی منابع انسانی به یکی از پُر شتاب‌ترین و مهم‌ترین وظایف نظام آموزش کارکنان در هر سازمانی تبدیل

گردیده است؛ لذا شناخت فلسفه تربیت و آموزش مختص هر سازمانی بوده و در راستای اهداف تربیتی و آموزشی هر فردی در نظام تربیتی آن کشور می‌باشد؛ بدین‌منظور فلسفه، روش درست اندیشیدن در هر سازمانی بوده که افراد شرکت‌کننده در عملیات‌های دریایی باید مهارت‌های لازم برای زندگی در ساحل و دریا را درک کنند و بتوانند ضمن تحلیل تفاوت این دو، در دریا زندگی کنند. زندگی، کار و عملیات در دریا نیازمند نیروی انسانی با مهارت بوده که مخصوص مشاغل دریانوردان می‌باشد؛ بنابراین تربیت و آموزش چنین نیروی انسانی نیازمند تربیت ویژه و خاص و همچنین مهارت‌های مخصوص خود بوده که بتوانند در شرایط و موقعیت‌های مختلف دریا به‌ویژه در شرایط مختلف و حتی در حین بحران‌های دریایی، با به‌کارگیری تجهیزات به‌روز دریایی بتوانند به مأموریت مربوطه بپردازند. برگزاری مطلوب دوره‌های آموزشی کارورزی دریانوردی علاوه بر آشنایی کارآموزان با شرایط زندگی در دریا و مشکلات و نیازهای محیط کار می‌تواند در بروز قابلیت‌های علمی، درجه اعتبار و کسب پختگی و توانمندی‌های لازم دانشجویان دانشگاه‌های علوم دریایی کشور نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد.

در سامانه‌های آموزشی دانشگاه‌های کنونی، نظریه‌های دانش از نظریه‌های تفکر به نظریه‌های عملی که در آن‌ها کسب دانش (پژوهش) و انتقال دانش (آموزش) با عمل آمیخته شده، سوق داده می‌شود. کارورزی‌های دریانوردی دانشگاه‌های علوم دریایی، در راستای نظریه‌های عملی دانش هر ساله برای دانشجویان این دانشگاه‌ها برگزار می‌گردد. نقش و مأموریت دانشگاه‌های علوم دریایی کشور در مقوله تخصص‌ها و مهارت‌های دریانوردی به‌خصوص در مسئله کارورزی، به‌نوعی برجسته‌تر از سایر دانشگاه‌ها می‌باشد. این دانشگاه‌ها سالیان زیادی است که برای فعالیت همه‌جانبه در گسترش اعتلای دانش، ارتقای شاخص‌های کمی و کیفی دانش دریایی و دریانوردی، در آموزش‌های کاربردی فعالیت می‌نمایند که رسالت تربیت نیروی انسانی متخصص، متعهد و کارآمد را برعهده دارند. آموزش‌های علمی و عملی کارورزی دریانوردی به دلیل ماهیت طرح و تأکید بر جنبه‌های کاربردی، در آموزش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. این آموزش‌ها در واقع یک نوع مهارت‌اندوزی و تجربه‌اندوزی بر اساس تقاضای سازمان‌های دریایی کشور است که باعث بهبود توانایی‌های فردی و تخصصی دانشجویان می‌شود. این نوع آموزش‌های عملی و میدانی یکی از عوامل مهم و مؤثر بر توسعه و اثربخشی محیط کار سازمان دریایی می‌باشند. با توجه به اهمیت مهارت دریانوردی، همچنین ظهور فناوری‌های جدید و تاثیر آن بر آموزش‌های عملی، ارتقای این آموزش‌ها از اهمیتی دوچندان برخوردار است تا دانش‌آموختگان علوم دریایی کشور متخصصانی

باشند که به کار و مهارت دریایی گرایش معنی‌داری نشان داده و در آینده در محیط خدمتی به‌عنوان افرادی ژنده و کارشناس، شناخته شوند. در محیط کارورزی دریانوردی، اساتید، کارکنان واحد شناور، امکانات موجود شناور آموزشی، مسئولین (فرماندهان) و محتوای آموزشی هر کدام به‌نحوی بر تربیت و آموزش‌های کارورزی دریانوردی دانشجویان تاثیرگذار هستند که شناسایی مهم‌ترین مهارت‌های مورد نیاز در نتیجه اجرای این کارورزی‌ها، به‌منظور رسیدن به وضع مطلوب اهداف تربیتی و آموزشی سازمان‌های دریایی کشور، مسئله اصلی پژوهش حاضر می‌باشد. آموزش‌های علمی کاربردی در قالب کارورزی دریانوردی دانشجویان دانشگاه‌های علوم دریایی با مطالعه موردی دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نوشهر که هر ساله متولی و عهده‌دار تربیت و آموزش تعداد زیادی از دانشجویان دریایی سازمان‌های دریایی کشور اعم از نظامی و یا غیرنظامی است، به‌عنوان یکی از عوامل مهم انتقال تجربه به نسل جوان بوده و عامل ایجاد مهارت‌های دریانوردی مورد نیاز دانشجویان دریایی می‌باشد؛ بنابراین مسئله پژوهش حاضر، فقدان یک الگوی تربیتی - آموزشی جامع از مهارت‌های دریانوردی موردنیاز دانشجویان در اجرای کارورزی دانشجویان دریایی کشور است. اهمیت این پژوهش نیز برگرفته از تغییر رسالت آموزشی دانشگاه‌ها بوده که به سمت مهارت‌محوری حرکت نمودند؛ به‌عبارتی، نظام‌های کنونی آموزش با تاکید بر روش تفکر و عمل، فرایند یاددهی و یادگیری را عالمانه و آگاهانه در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی به‌مورد اجرا گذاشته‌اند (زارع، ۱۳۸۷). کارآمدشدن دانشجویان در هر زمینه‌ای و همچنین مهیا کردن آن‌ها برای محیط کار، چیزی فراتر از آموخته‌های نظری کلاس درس را می‌طلبد و نتایج مثبتی که از همپا شدن علم با عمل حاصل می‌شود، بر هیچ‌کس پوشیده نیست. اهمیت وجود مهارت به‌عنوان یک مؤلفه کلیدی در اجرای بهینه مأموریت‌های دریانوردی کاملاً محرز است. دانشگاه‌های علوم دریایی، به‌عنوان کانون تعلیم و تربیت دریانوردان کارشناس متخصص می‌باشد که در این مراکز به مشتریانی خدمت می‌شود که خود محصول هستند. بنابراین توجه به مهارت‌های دانش‌آموختگان علوم دریایی در راستای اهمیت قائل شدن برای کار و مأموریت دریانوردی می‌باشد.

درخصوص ضرورت پژوهش حاضر می‌توان بیان نمود که با داشتن مهارت‌های دریایی مختلف، می‌توان مأموریت‌های دریانوردی به‌ویژه دریانوردی‌های اقیانوسی را به بهترین وجه ممکن انجام داد؛ شرط انجام این مأموریت‌ها، داشتن مهارت‌های چندجانبه بوده که با ارائه الگوی این مهارت‌ها؛ می‌توان برنامه‌ریزی جامعی در راستای تربیت و آموزش و همچنین ارزشیابی دانشجویان

با نگرش و توانمندی‌های دریایی مطلوب و مهارت‌های دریانوردی مورد نیاز انجام داد. پُر واضح است که طراحی و اجرای این گونه برنامه‌ها را می‌توان در راستای نگاه راهبردی به توسعه دریایی و صنعت دریانوردی کشور دانست که خود بسترساز گسترش و رونق اقتصادی کشور است. بنابراین هدف کلی پژوهش حاضر ارائه الگوی تربیتی - آموزشی مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دانشجویان دریایی کشور است و اهداف جزئی آن نیز عبارت‌اند از:

- شناسایی مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دانشجویان دریایی کشور
- اولویت‌بندی مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دانشجویان دریایی کشور

مبانی نظری و پیشینه‌شناسی پژوهش الگوی آموزشی مهارت‌ها

در گذشته به دلیل تأکید مراکز آموزشی بر دانش نظری، مهارت‌آموزی از جریان تعلیم و تربیت دور بوده و به روش استاد - شاگردی به صورت کاملاً عملی و مشاهده‌ای انجام می‌شد. در این روش، شاگرد از طریق مشاهده و اطاعت از فرامین استاد با انجام دقیق کارهایی که استاد تعیین می‌کرد، به تدریج می‌آموخت و مهارت کسب می‌کرد؛ اما در مقابل گستردگی نیازهای ناشی از انقلاب صنعتی شیوه‌های سنتی مهارت‌آموزی پاسخ‌گو نبود و میل به فراوانی تولید در میان صاحبان صنایع این نیاز را گسترده‌تر می‌کرد؛ به این ترتیب نهادهای آموزشی عمومی و نیز دانشگاه‌ها به سوی تدوین الگوهای آموزشی مهارت‌ها و آموزش‌های مهارتی گرایش یافتند.

آموزش

آموزش، تجربه‌ای است مبتنی بر یادگیری، که به منظور ایجاد تغییرات نسبتاً ماندگار در فرد صورت می‌گیرد تا وی بتواند توانایی خود را برای انجام کار بهبود بخشد (شیمون، ۱۳۸۰: ۲۴۸).

میرسپاسی (۱۳۸۵) اصول آموزش را هماهنگی رسالت‌ها و اهداف کلی آموزش با ویژگی‌های نظام آموزش رسمی جامعه، ایجاد انگیزه‌های قوی برای فراگیران، سنخیت آموزش‌ها با ویژگی‌های فراگیران، مداومت آموزش‌ها، ارتباط تنگاتنگ با نیازهای شغلی، توسعه‌ای و فردی نیروی انسانی و کاربردی بودن آموزش‌ها می‌داند (میرسپاسی، ۱۳۸۵: ۲۶).

پرورش (تربیت)

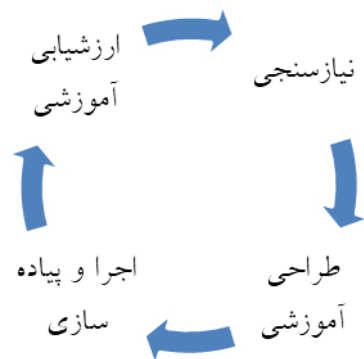
از دیدگاه سیف (۱۳۸۸)، پرورش «جریانی منظم و مستمر است که هدف آن کمک به رشد جسمانی، شناختی، روانی، اخلاقی، اجتماعی و یا به‌طور کلی رشد شخصیت پرورش‌یابندگان در جهت کسب هنجارهای مورد پذیرش جامعه و نیز کمک به شکوفا شدن استعداد های آن‌هاست».

کارورزی

مفهوم کارورزی یا کارآموزی در زبان فارسی گاه به تربیت تعبیر شده است. هدف کارآموزی علاوه بر پرورش، شکوفا ساختن استعدادهای همه‌جانبه افراد یا رشد شخصیت، دادن فنون و مهارت‌های مورد نیاز به کارآموزان برای انجام شغل یا حرفه‌ای معین است (سیف، ۱۳۷۹).

رویکرد آموزش مهارت‌محور دانشجویان دریایی

طراحی، اجرا و استقرار نظام جامع آموزشی در هر سازمانی مستلزم تفکر نظامند و استراتژیک جهت افزایش اثربخشی و هدفمندی برنامه‌ها و دوره‌های آموزشی است. استقرار سامانه جامع آموزشی در هر سازمانی شامل مراحل نیازسنجی، طراحی آموزشی، اجرا و در نهایت ارزشیابی آموزشی است (سولومان، ۲۰۰۴). کارورزی دریانوردی در تمامی مراحل نظام جامع آموزش باید مدنظر قرار گیرد.

نمودار ۱. اجزا و عناصر نظام جامع آموزش

ابعاد مختلف رویکرد آموزش مهارت‌محور طی بررسی انجام شده در اداره آموزش ستاد کل نیروهای مسلح مستند به سخنرانی‌های فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، به شرح زیر دسته‌بندی می‌شود:

الف) توجه به مسئولیت انسان: کوشش شود در داخل نیروی دریایی، عنصر تعهد و ایمان و تدین و علاقه‌مندی بی‌قید و شرط و بی‌دریغ نسبت به سرنوشت کشور و انقلاب و نظام جمهوری اسلامی، جزء خصال و خصوصیات بارز و برجسته نیروی دریایی ما شود (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۶۸/۰۸/۰۹). تعهد به کار در دریا و حفظ ارزش‌ها از اهداف اجرایی کارورزی می‌باشد.

ب) توجه به ابعاد وجودی انسان: ابعاد مادی، معنوی، فکری، عاطفی، فردی، اجتماعی، اخلاقی، هنری و... و قوا و استعداد‌های این ابعاد و توجه به توازن و حدود و نیازهای روح و جسم انسان. خودتان را از لحاظ انواع آموزش‌های از لحاظ جسمی و نیز از لحاظ روحی و استحکام بنیه ایمان بسازید (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۷۰/۰۸/۰۸). کار در دریا نیازمند تقویت ابعاد جسمی، روحی و معنوی با همدیگر می‌باشد.

ج) توجه به همدلی و اجتماعی بودن انسان: ارتباطات محبت‌آمیز و برادرانه و صمیمان را میان آحاد ملت، تا آن‌جا که در توان شماست، مستحکم کنید. هوشیاری را زیاد کنید (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۷۶/۱۱/۳۰).

د) توجه به برابری همه افراد بشر در اصل آفرینش: فرماندهی به‌جای خود، اما برخورد و منش انسانی برادرانه مهم است (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۶۸/۱۲/۰۵). در شرایط دریاوردی فرماندهی همراه با منش انسانی یکی از اولویت‌های زندگی کاری دریاوردی می‌باشد.

ه) توجه به ضرورت توأم ساختن علم با عمل: شما چه سپاهی و چه ارتشی، هر کدام باید، همه آمادگی‌های لازم را آمادگی علمی، آمادگی عملی، آمادگی فرماندهی و مدیریتی، آمادگی تجهیزاتی و پشتیبانی، آمادگی انضباطی همه این‌ها را باید برای خودتان فراهم کنید (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۷۲/۰۲/۱۸). کارورزی دریاوردی تکمیل‌کننده آمادگی‌های علمی، عملی و فرماندهی برای دانشجویان علوم دریایی می‌باشد.

و) توجه به فضیلت علم، تدبیر، هدایت و پرورش: از لحاظ آموزش، تمرین، تدریب و آمادگی ظاهری و سازمانی و هم از لحاظ آمادگی‌های باطنی، بایستی خودتان را همواره آماده نگه‌دارید، به‌نظر من این تکلیف امروز همه ماست (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۶۸/۰۳/۳۰).

ز) توجه به آموزش‌های نظامی و عقیدتی: آموزش‌های نظامی و فنی به‌جای خود و آموزش‌های دینی و اعتقادی و سیاسی هم به‌جای خود، هر کدام بایستی به‌صورت کامل وجود داشته باشد (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۶۸/۰۶/۲۹).

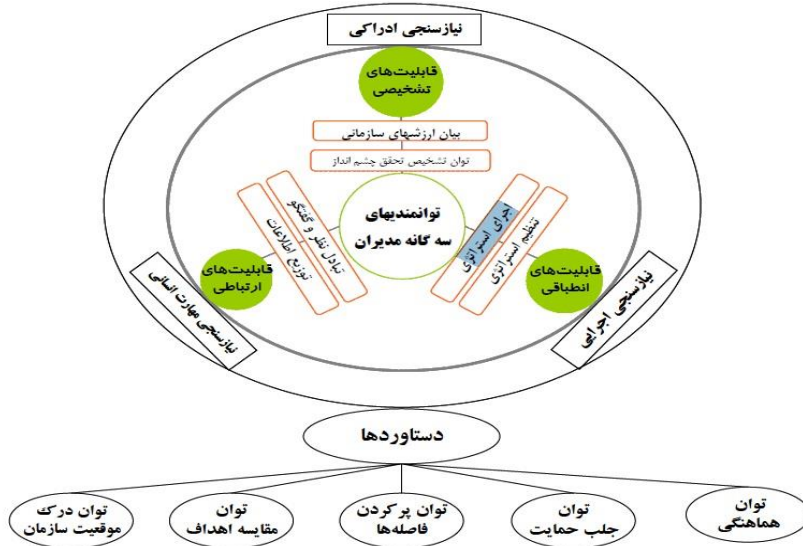
ح) توجه به کرامت و ذات انسانی: شما باید در محیط اثر بگذارید، شما باید محیط را، نمازخوان، اهل توجه به خدا، اهل پاکبازی، اهل صدق و شجاعت، اهل مبارزه با کجی‌ها و بدی‌ها بار بیاورید (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۷۱/۰۵/۰۸). من به شما عرض می‌کنم که شما فرماندهان هستید. برجسته‌تر از لحاظ ایمان، از لحاظ تجربه، راه را، خط را، هدف را، انگیزه را، حفظ کنید در تمام شرایط (بیانات فرماندهی معظم کل قوا حضرت امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۷۱/۰۶/۲۶).

نیازسنجی آموزشی و کارورزی دریانوردی

نیازسنجی آموزشی به‌عنوان یک جزء اجتناب‌ناپذیر در چرخه برنامه‌ریزی آموزشی است. نیازسنجی آموزشی به‌عنوان بخشی از رویکرد سیستماتیک به‌دنبال تعیین مسائل، مشکلات و نیازهایی است که بر مبنای نتایج آن می‌توان به جستجوی راه‌حل‌ها، تدوین، اجرا و در نهایت ارزشیابی آموزشی پرداخت (کاوچی، ۲۰۰۵).

دانشجویان دریایی نیز همانند سایر مدیران و سرپرستان در رشته‌های فنی و یا غیرفنی همگی باید سه قابلیت تشخیصی، انطباقی و ارتباطی را کسب نمایند.

الگوی تعاملی نیازسنجی آموزشی در نمودار ذیل (نمودار شماره ۲) ارائه می‌گردد:

نمودار ۲. الگوی تعاملی نیازسنجی آموزشی

تشریح جایگاه مهارت در دریا

اجرای کارورزی دریانوردی دانشگاه‌های علوم دریایی موجب تکمیل چرخه یاددهی - یادگیری در سراسر سطوح سازمان دریایی و افزایش تجربیات یادگیری می‌شود. ضرورت مهارت‌ها در اجرای کارورزی دریانوردی باعث شناسایی شاخص‌های کلیدی تربیت دانشجویان دریایی شده و به دانشجویان این دانشگاه‌ها فرصت می‌دهد تا میزان علاقه خود را قبل از آنکه برای چند سال متعهد به انجام آن شوند، بسنجند و یا اینکه بدانند برای وارد شدن به یک زمینه شغلی به چه مهارت‌ها یا ملزومات آموزشی نیاز دارند.

مهارت به توانایی‌های قابل پرورش شخص که در عملکرد و ایفای وظایف منعکس می‌شود، اشاره دارد؛ به عبارتی منظور از مهارت، توانایی به‌کاربردن موثر دانش و تجربه شخصی است. ضابطه اصلی مهارت داشتن، اقدام و عمل موثر در شرایط متغیر است و دارای ویژگی‌هایی زیر می‌باشد:

- درگیری بیشتر با کشف عملی و تولید؛
- وابستگی کمتر به الفاظ و قالب‌های کلامی؛
- نیازمند درجه‌ای از دانش؛
- معین و روشن بودن هدف؛
- وضوح در معیارهای تحقق هدف و روش سنجش آن؛

- ماهیت عینی؛
- پیوند با دست؛
- مستقل از کاربرد و قرائن؛
- ماندگاری بیشتر برای انسان؛
- امری ثانوی برای هر انسان نه نیاز اولی (ایروانی و مرجانی، ۱۳۹۴: ۷۴).

در حرفه دریانوردی بدون نیروی کار با کیفیت، با انگیزه و ماهر برابر استانداردهای صحیح بین‌المللی، به‌طور قطع و یقین نه از نظر قانونی و نه حتی فارغ از این ملاحظه در واقعیت امر نمی‌توان یک دریانوردی ایمن و یک عملیات دریایی موفقیت‌آمیز به انجام رساند.

پیشینه‌شناسی پژوهش

تحقیقات مشابه و مرتبط با موضوع پژوهش حاضر در جدول ذیل (جدول شماره ۱) ارائه می‌گردد:

جدول ۱. پیشینه پژوهش

محقق (سال)	موارد مرتبط
آقامحمدی (۱۳۸۸)	توانایی کسب اطلاعات، شناخت فرهنگ سازمانی، توان تجزیه و تحلیل، میل به کمال و تعالی، روحیه توکل، ایجاد هماهنگی در امور، درک موقعیت دیگران و سازمان، خودشناسی، ارتباط مؤثر با دیگران، احترام به شخصیت دیگران، تأمین بهداشت روانی خود و دیگران، آینده‌نگری، نگرش عمیق، مشورت، برنامه‌ریزی، سازماندهی، ایجاد هماهنگی، تصمیم‌گیری، سلامت ایمان، وجدان‌کاری، تعهد و پایبندی به مقررات، انضباط، سلسله‌مراتب سازمانی، تسلط بر نفس، تنظیم اخلاق فردی، انعطاف‌پذیری، تفکر سیستمی، تجزیه و تحلیل، کنترل، نظارت و راهنمایی.
نادریان‌جهرمی (۱۳۸۱)	مهارت‌های ادراکی، تصمیم‌گیری، مهارت‌های ارتباطی، عوامل شخصیتی، اخلاق حرفه‌ای، مدیریت افراد، مدیریت عملکرد، مهارت‌های رهبری و کار تیمی.
محسنی (۱۳۸۶)	عامل شناختی: مؤثر بودن، کفایت نفس، معنی‌دار بودن و اعتماد؛ عامل انگیزشی: شیوه رهبری، ترغیب و تشویق، کار تیمی، ارتباطات، مشارکت؛ عامل ارتباطی: مسئولیت، آشکارسازی اهداف و چشم‌انداز، کنترل.
موسوی (۱۳۸۶)	فعالیت تیمی، نظم‌پذیری، اخلاق، مدیریت، فرهنگ قوی سازمانی، ارزشیابی، نظارت، قابلیت‌های ورزشی و جسمانی.
نصری (۱۳۹۳)	الگو با سه بُعد توانمندی عمومی، حرفه‌ای و تخصصی و بیست‌ویک مؤلفه و

محقق (سال)	موارد مرتبط
	صدودو و شاخص ارائه شده است. همچنین نتایج بیان می‌کند که از نظر فرماندهان ارشد، بین وضعیت موجود تربیت و آموزش افسران با الگوی مطلوب، شکاف وجود دارد.
داویلا (۲۰۰۱)	قابلیت انعطاف و سازگاری، مهارت‌های ارتباطی، هشیاری، توانایی در تفهیم دیگران، توانایی مذاکره، توانایی مدیریت منابع، حساسیت فرهنگی، رهبری و مدیریت، شایستگی‌های تکنیکی، تاکتیکی، جنگی و توانایی در عملیات مشترک.
ماکس لانگ (۲۰۱۰)	فرماندهی، ابتکار عمل، تأثیر و نفوذ، کارگروهی و تعاون، خودباوری، صراحت، جرات، مدیریت و دانش تخصصی.
دپارتمان نیروی دریایی آمریکا (۲۰۰۵)	انجام درست و ایمن عملیات در کشتی، آگاهی از وضعیت تاکتیکی و فاکتورهای جغرافیایی موثر بر دریانوردی ایمن، نظارت بر نیروی انسانی، نظارت بر پل فرماندهی، کنترل آموزش‌های حین خدمت، قاطعیت در تصمیم‌گیری، شخصیتی آرام و توانا، افزایش روحیه دیگران، کار تیمی، علاقه‌مند به فناوری، مهارت‌های ریاضی و ارتباطی به صورت گفتاری و نامه‌نگاری، اعتماد به نفس، سخت‌کوشی، خوداتکایی، کار با فناوری روز، تعادل کشتی، رهبری گروه‌های دریانوردی حرفه‌ای و ماهر، هدایت و نظارت بر کار گروه، مدیریت استفاده از منابع و تجهیزات برای بهینه‌سازی کارایی.
آشتیانی (۱۳۹۰)	عناصر فردی: ایمان، روحیه، انضباط و رهبری؛ عناصر سازمانی: فرماندهی، سازمان‌دهی، آموزش و دانش محوری.
نیروی دریایی انگلیس (۲۰۱۲)	انعطاف‌پذیر، قاطع در تصمیم‌گیری، توانایی در کسب احترام و اعتماد افراد، رعایت استاندارد در پوشش و فعالیت حرفه‌ای، مهارت‌های رهبری و کار گروهی و اصول فرماندهی مدیریت، ویژگی‌های اخلاقی و ارزشی، روحیه کارگروهی و رقابت‌جویانه، داشتن اراده راسخ، انضباط و شجاعت، تصمیم‌گیری، مهارت مدیریتی و فرماندهی تناسب فیزیکی و مهارت ورزشی، مدیریت استرس، قدرت ذهنی و فیزیکی.
آکادمی دریایی مالزی (۲۰۰۲)	مهارت‌های عمومی دریایی، مهارت‌های تخصصی و مهارت‌های فنی.

همچنین دانشگاه علوم دریایی امام خمینی (ره) نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی ایران، به‌عنوان مهم‌ترین مرکز آموزش عالی علوم دریایی در کشور که مسئولیت تربیت و آموزش طیف وسیعی از دریانوردان نظامی، تجاری و غیرنظامی را به‌عهده دارد؛ هدف از اجرای کارورزی دریانوردی دانشجویان را در دستورالعمل خود به شرح زیر مکتوب نموده است:

«آموزش دانشجویان با انجام عملی دروسی که آموزش‌های نظری و کارگاهی آن را در دانشگاه طی نموده‌اند، بارور گردیده، نقش‌پذیری و همچنین ماندگاری بیشتری در نزد آنان خواهد داشت. آموزش‌های مبتنی بر عمل، تجربه اولیه و پایه خوبی برای دانشجویان خواهد بود و آنان را با چگونگی اجرای عملیات و زندگی در دریا آشنا می‌نماید و بدین ترتیب موجبات پرورش افسران و مدیران دریایی را برای آینده فراهم می‌سازد».

معاونت تربیت و آموزش، اهداف کارورزی دریانوردی را به شرح ذیل بیان می‌نماید:

- توجه به راهبرد آموزش مبتنی بر عمل و گام‌برداری در جهت تحقق آن؛
- تقویت آموزش علمی و عملی دانشجویان؛
- آموزش کاربرد دروس نظری و کارگاهی؛
- آشنا نمودن دانشجویان با سیستم‌های داخلی یگان‌های شناور در حال خدمت؛
- خوگرفتن و آشنا شدن با زندگی در دریا و دریانوردی دور از سواحل و ایجاد حس خودباوری و استقلال در دانشجویان؛
- آشنایی با سنن، آموزش قوانین، انضباط سازمانی و مسائل موجود در نیروی دریایی کشورهای دیگر (معاونت تربیت و آموزش، دستورالعمل کارورزی، ۱۳۹۰/۰۸/۱۹).
- ماموریت خلیج عدن، بستری مناسب جهت آموزش عملی کارکنان در ابعاد اطلاعاتی، فنی و پشتیبانی موجب افزایش مهارت و اعتماد به‌نفس کارکنان می‌شود (قرارگاه مقدم ناوگان جنوب، ۱۳۹۱/۰۴/۱۱).

روش‌شناسی پژوهش

پژوهش حاضر یک تحقیق زمینه‌یابی و ترکیبی از تحقیقات کمی و کیفی می‌باشد. جامعه آماری شامل اساتید، مسئولین (فرماندهان) و مدیرانی است که دارای سابقه دریانوردی بیش از پنج سال بوده و حداقل یک‌بار در دوره کارورزی دریانوردی به‌همراه دانشجویان شرکت داشته‌اند که در بخش کیفی ده نفر به‌عنوان جامعه آماری برای پرسشنامه شماره یک به‌منظور استخراج مهارت‌های

موردنیاز در اجرای کارورزی دریانوردی انتخاب شدند. در بخش کمی، بیست و یک نفر متخصص که شامل فرمانده و اساتیدی که به‌طور مستقیم در تربیت و آموزش دانشجویان در دانشگاه و یگان شناور به‌همراه دانشجویان حضور داشتند، به‌عنوان جامعه آماری پرسشنامه شماره ۲ برگزیده شدند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها و یافته‌های پژوهش

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش شامل دو پرسشنامه جداگانه بود که در مصاحبه با جامعه آماری مهارت‌های مورد نیاز از اجرای کارورزی دریانوردی دانشجویان دریایی مشخص شد و در قالب پرسشنامه شماره ۱ تنظیم شد که نتایج به‌دست‌آمده از این پرسشنامه با استفاده از ادبیات و پیشینه تحقیق و نظر متخصصان و کارشناسان دریانوردی، راه‌های ارتقای این مهارت‌ها مشخص و بر اساس آن پرسشنامه شماره ۲ تنظیم گردید که اولویت‌بندی مهارت‌های دریانوردی و اجزای الگوی تربیتی - آموزشی کارورزی دریانوردی را بررسی می‌کند. متناسب با سئوالات پژوهش، با عنایت به اینکه جامعه آماری تمام‌شمار بوده، از روش‌های آمار توصیفی و آزمون فریدمن برای تعیین اولویت‌بندی مهارت‌های مورد نیاز استفاده شده است.

تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه شماره ۱

با در نظر گرفتن ادبیات و پیشینه تحقیق و الگوهای تربیتی - آموزشی، به‌منظور مشخص شدن مهارت‌های مورد نظر اجرای کارورزی دریانوردی پرسشنامه شماره ۱ تنظیم گردید که به‌صورت سئوالات باز پاسخ در اختیار ۱۰ نفر از متخصصین علوم دریانوردی قرار گرفت که نتایج پرسشنامه مهارت‌های مورد نیاز و راهکارهای ارتقای این مهارت‌ها مشخص شدند و برای راهنمای تدوین الگو و تنظیم پرسشنامه شماره ۲ استفاده گردید.

جدول ۲. مولفه‌ها و شاخص‌های مهارت‌های دریانوردی

شاخص‌ها	مولفه‌های مهارت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> - توانایی برقراری ارتباط موثر در محیط دریا با دیگران - درک تفاوت‌های دیگران - محبت به دیگران، مافوق، مادون و همکاران 	مهارت انسانی
<ul style="list-style-type: none"> - توانایی تجزیه و تحلیل مشکلات در دریا - توانایی نگرش عمیق به مسائل - انعطاف‌پذیری در دریا 	مهارت مفهومی

مولفه‌های مهارت‌ها	شاخص‌ها
مهارت تخصصی	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی به‌کارگیری دروس نظری دانشگاه در کارورزی - توانایی ارتباط بین دروس نظری و کار عملی در دریا - توانایی به‌کارگیری منابع انسانی و تجهیزات در کار - توانایی یادگیری و ایجاد تغییر در محیط کاری
مهارت روانی - حرکتی	<ul style="list-style-type: none"> - توانایی ایجاد هماهنگی در امور انضباطی واحد شناور - اجرای امور انفرادی به صورت مستقل - توانایی مواجهه با مشکلات و درگیری‌های محل خدمتی - انجام امور جمعی نظامی - برخورداری از توانایی روحی روانی متناسب با فشارهای محیط دریا
مهارت شناختی	<ul style="list-style-type: none"> - توان تجزیه و تحلیل آموخته‌های خود - توان خلاقیت - شناخت فرهنگ دریانوردی
مهارت عاطفی	<ul style="list-style-type: none"> - روحیه توکل در دریا - تعهد به آرمان‌ها، ارزش‌های اسلامی و ملی - داشتن انگیزه معنوی برای خدمت در دریا - رازداری در دریا

همچنین مولفه‌ها و شاخص‌های تربیت و آموزش مهارت‌ها در کارورزی، مستخرجه از پرسشنامه شماره ۱، در جدول ذیل (جدول شماره ۳) ارائه می‌گردد:

جدول ۳. مولفه‌ها و شاخص‌های تربیت و آموزش مهارت‌ها در کارورزی

مولفه‌های اجرای مهارت‌های دریانوردی	شاخص‌ها
مسئولین (فرمانده) دانشجویان	<ul style="list-style-type: none"> - آشنایی با علم روان‌شناسی - درگیری مستقیم فرمانده در کار آموزشی - توانایی برنامه‌ریزی کارهای دسته‌جمعی دانشجویان - آشنایی فرمانده با مهارت‌های دریانوردی کارورزی - توانایی تغییر نگرش دانشجویان به زندگی در دریا

مولفه‌های اجرای مهارت‌های دریانوردی	شاخص‌ها
	- اهمیت انضباط معنوی در دانشجویان
محتوای دروس کارورزی	- داشتن کتاب از همه تجهیزات و دستگاه‌های شناور - وجود نقشه از دستگاه‌ها و تجهیزات جدید شناور - تنظیم محتوای دروس کارورزی توسط اساتید همراه با نظر افسران متخصص شناور با سابقه دریانوردی - افزایش ساعات عملی دروس
اساتید و مربیان کارورزی دریانوردی	- توانایی برقراری ارتباط با دانشجویان - آشنایی با الگوها و روش‌های تدریس - توانایی ارتباط بین دروس نظری با محیط کار عملی - تاکید بر آموزش با لحاظ پرورش در محیط شناور - نظارت دائم بر فعالیت‌های دانشجویان - نظارت بر تدریس مربیان و پرسنل شناور - آشنایی با علم روان شناسی

تجزیه و تحلیل داده‌های پرسشنامه شماره ۲

پرسشنامه شماره ۲ بر اساس جواب متخصصان علوم دریانوردی به پرسشنامه شماره ۱ و پس از استخراج مهارت‌ها در اجرای کارورزی دریانوردی تنظیم و در اختیار جامعه آماری قرار گرفت. آموزش و مهارت‌های مورد نیاز اجرای کارورزی دریانوردی دانشجویان دریایی در قالب پرسشنامه شماره ۱ تنظیم شد و راهکارهای ارتقای تربیت و آموزش دانشجویان در کارورزی که منجر به شناسایی مهارت‌های مورد نیاز در دریانوردی شد در قالب یک پرسشنامه ۱۰ ماده‌ای مشتمل بر ۳۱ سؤال تنظیم گردید که در بین ۲۱ نفر از اساتید و مسئولین (فرماندهان) که در کارورزی دریانوردی همراه دانشجویان شرکت داشتند، ارسال و نتایج آن جمع‌آوری شد و نتایج توصیف داده‌ها به شرح زیر می‌باشد:

روایی محتوایی این پرسشنامه که بر اساس ادبیات پژوهش تدوین شده بود، با کمک اساتید راهنما و مشاور و متخصصان علوم دریانوردی مورد تایید واقع شد. جهت تعیین پایایی، ۱۰ نفر به سوالات پرسشنامه جواب دادند و با استفاده از نرم‌افزار اس.پی.اس.اس، ضریب آلفای کرونباخ

پرسش‌نامه ۰/۷۰۸ به‌دست آمده که پایایی سوالات را تایید می‌نماید.

بررسی میانگین و انحراف معیار سؤال‌های پرسشنامه شماره ۱ در راستای شناسایی مهارت‌ها
 نتایج بررسی میانگین و انحراف معیار سؤال‌های پرسشنامه شماره ۱ در راستای شناسایی مهارت‌ها در جدول ذیل (جدول شماره ۴) ارائه می‌گردد:

جدول ۴: میانگین و انحراف معیار سؤال‌ات

سوال	متن	میانگین	انحراف معیار	نمونه آماری
۱	پرورش مقدم بر آموزش	۴.۰۸۷۰	۰.۷۳۳۱۸	۲۳
۲	پرورش مقدم بر آموزش	۴.۳۹۱۳	۰.۶۵۶۳۸	۲۳
۳	نقش استاد در کارورزی	۳.۶۵۲۲	۱.۰۲۷۳۰	۲۳
۴	نقش محتوای دروس کارورزی	۳.۴۷۸۳	۰.۷۹۰۲۶	۲۳
۵	نقش مسئول (فرمانده) دانشجویان	۳.۲۶۰۹	۰.۹۱۵۳۹	۲۳
۶	نقش خود دانشجو	۳.۸۲۶۱	۰.۹۳۶۷۳	۲۳
۷	مهارت خود مدیریتی	۴.۵۲۱۷	۰.۵۱۰۷۵	۲۳
۸	مهارت انسانی	۴.۴۷۸۳	۰.۵۱۰۷۵	۲۳
۹	مهارت انسانی	۴.۶۰۸۷	۰.۴۹۹۰۱	۲۳
۱۰	مهارت انسانی	۴.۴۳۴۸	۰.۶۶۲۳۷	۲۳
۱۱	مهارت تخصصی	۴.۷۸۲۶	۰.۴۲۱۷۴	۲۳
۱۲	مهارت تخصصی	۴.۵۲۱۷	۰.۷۹۰۲۶	۲۳
۱۳	مهارت تخصصی	۴.۵۶۵۲	۰.۵۰۶۸۷	۲۳
۱۴	مهارت عاطفی	۴.۲۶۰۹	۰.۵۴۰۸۲	۲۳
۱۵	مهارت عاطفی	۴.۳۹۱۳	۰.۶۵۶۳۸	۲۳
۱۶	مهارت عاطفی	۴.۵۶۵۲	۰.۵۰۶۸۷	۲۳
۱۷	مهارت شناختی	۴.۱۳۰۴	۰.۴۵۷۷۰	۲۳
۱۸	مهارت شناختی	۴.۳۹۱۳	۰.۵۸۳۰۳	۲۳

سوال	متن	میانگین	انحراف معیار	نمونه آماری
۱۹	مهارت شناختی	۴.۳۴۷۸	۰.۶۴۷۲۸	۲۳
۲۰	مهارت شناختی	۴.۲۶۰۹	۰.۴۴۸۹۸	۲۳
۲۱	مهارت شناختی	۴.۴۷۸۳	۰.۵۹۳۱۱	۲۳
۲۲	مهارت مفهومی	۴.۴۷۸۳	۰.۶۶۵۳۵	۲۳
۲۳	مهارت مفهومی	۴.۸۲۶۱	۰.۳۸۷۵۵	۲۳
۲۴	مهارت روانی - حرکتی	۴.۳۹۱۳	۰.۷۸۲۷۲	۲۳
۲۵	مهارت روانی - حرکتی	۴.۶۹۵۷	۰.۴۷۰۴۷	۲۳
۲۶	تقویت آموزش دریانوردی	۴.۵۲۱۷	۰.۶۶۵۳۵	۲۳
۲۷	تقویت آموزش دریانوردی	۴.۵۲۱۷	۰.۵۹۳۱۱	۲۳
۲۸	تقویت آموزش دریانوردی	۴.۴۳۴۸	۰.۶۶۲۳۷	۲۳
۲۹	تقویت آموزش دریانوردی	۴.۵۶۵۲	۰.۷۲۷۷۷	۲۳
۳۰	تقویت آموزش دریانوردی	۴.۵۲۱۷	۰.۵۹۳۱۱	۲۳
۳۱	تقویت آموزش دریانوردی	۴.۷۳۹۱	۰.۴۴۸۹۸	۲۳

با بررسی جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود که سه سوال ۱۱-۲۳-۳۱ سوال‌هایی هستند که به ترتیب دارای بیشترین میانگین در پاسخگویی متخصصان به پرسشنامه بوده است.

- سوال ۱۱ (به‌کارگیری دانشجویان در فعالیت‌های اجرایی رسته‌ای موجب تقویت مهارت رسته‌ای می‌شود - مهارت تخصصی) دارای بیشترین میانگین است. در پرسشنامه شماره ۱ خبرنگاران دریایی راهکار افزایش مهارت تخصصی را اجرای کار عملی دانشجو می‌دانند که به‌کارگیری دانشجویان در فعالیت‌های اجرایی رسته‌ای با نظارت غیرمستقیم استاد و مربی موجب تقویت مهارت تخصصی در دانشجو می‌شود. سؤال ۱۱ نشان از اهمیت کار عملی دانشجو در رسته تخصصی می‌باشد که در نظر گرفتن این مسئله در محتوای فرآیند کارورزی از لحاظ ساعات عملی (بازنگری در فرآیند از لحاظ تعداد ساعات عملی و اجرای آن به‌صورت کامل) همراه با نظارت بیشتر استاد، مربی و فرماندهان دانشجویان موجب افزایش ارتقای مهارت تخصصی و سخت‌گیری منطقی و قابل‌توجه موجب افزایش مهارت مفهومی و درک تفاوت زندگی در دریا و ساحل برای دانشجویان می‌باشد.

- سوال ۲۳ (سخت‌گیری منطقی و قابل توجیه در تمامی زمینه‌ها به‌ویژه اموری که در خشکی بسیار سهل‌الوصول می‌باشد، به‌منظور درک دانشجویان دریایی از تفاوت زندگی در دریا - مهارت مفهومی) دارای بیشترین میانگین است. این نشان می‌دهد که کارورزی دانشجویان باید محلی برای تغییر نگرش دانشجو نسبت به ساحل و دریا باشد. درک تفاوت زندگی در دریا و زندگی در ساحل بیشترین میانگین را در جواب متخصصان به پرسشنامه شماره (۲) بوده است؛ لذا اساتید، فرماندهان، کارکنان واحد شناور و محتوای دروس کارورزی باید باعث ایجاد این درک تفاوت زندگی در دریا و در ساحل در ذهن دانشجو شده و نگرش دانشجوی علوم دریایی به زندگی دریایی کاملاً متفاوت از نگرش او به زندگی در ساحل باشد که یکی از مهارت‌ها، مهارت مفهومی با اجرای عملی سؤال ۲۳ پرسشنامه شماره (۲) می‌باشد.

- سوال ۳۱ (اساتید و مربیان و کارکنان شناور که نقش مدرس را دارند با روش‌های تدریس آشنایی داشته باشند - تقویت آموزش دریانوردی) این سؤال نشان‌دهنده‌ی آموزش با کیفیت در کنار پرورش دانشجو در کارورزی دریانوردی می‌باشد. مسئله رعایت اصول کلاس‌داری در یک محیط کاملاً عملیاتی برای دانشجو از دیدگاه متخصصان مهم است.

اولویت‌بندی شاخص‌های پرسشنامه شماره ۱

متخصصان در پرسشنامه شماره (۱)، مهارت‌های موردنظر از اجرای کارورزی دریانوردی را شامل مهارت خودمدیریتی، مهارت انسانی، مهارت تخصصی، مهارت عاطفی، مهارت شناختی، مهارت مفهومی، مهارت روانی - حرکتی بیان کرده‌اند. برای اولویت‌بندی متغیرهای پرسشنامه از آزمون فریدمن استفاده شده است که خروجی آن در جدول ذیل (جدول شماره ۵) ارائه می‌گردد:

جدول ۵. رتبه‌بندی مهارت‌های مورد نیاز کارورزی دریانوردی دانشجویان

میانگین	شاخص
۶.۱۵	مهارت خودمدیریتی
۵.۹۶	مهارت انسانی
۶.۹۸	مهارت تخصصی
۵.۴۳	مهارت عاطفی
۴.۸۵	مهارت شناختی
۷.۱۷	مهارت مفهومی
۶.۳۳	مهارت روانی - حرکتی

نتایج آزمون فریدمن جدول شماره ۵ نشان می‌دهد که بیش‌ترین رتبه را مهارت مفهومی (با رتبه ۷/۱۷) و مهارت تخصصی (۶/۹۸) دارد، یعنی پاسخ‌دهندگان داشتن راهبرد برای این دو مهارت را بیش‌ترین اهمیت قائل‌اند و کم‌ترین اهمیت را به مهارت شناختی (۴/۸۵) داده‌اند. مهارت شناختی تا حدودی هم ذاتی است و البته نیاز به آموزش مداوم می‌باشد. این تفاوت موجود در بین مهارت‌ها حاصل شانس نیست که در جدول ذیل (جدول شماره ۶) توضیح داده می‌شود:

جدول ۶. معنی‌دار بودن تفاوت در مهارت‌ها

سطح معنی‌داری	درجه آزادی	خی‌دو	جامعه آماری
۰.۰۰۰	۹	۶۵.۳۲۵	۲۳

نتایج جدول شماره ۶ با سطح معنی‌داری ۰/۰۰۵ نشان می‌دهد که تفاوت موجود در جدول شماره ۵ معنی‌دار است و حاصل شانس و خطا نیست.

رتبه‌بندی مولفه‌های مهم در تربیت و آموزش مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دریانوردی

با عنایت به اینکه در پرسشنامه شماره (۱)، جامعه آماری، چهار مولفه کلی را از عوامل موثر در فرآیند تربیت و آموزش‌های دریانوردی بیان نمودند. در پرسشنامه شماره (۲) این چهار مولفه عمده توسط آزمون فریدمن رتبه‌بندی شدند که به صورت زیر می‌باشند.

جدول ۷. رتبه‌بندی مولفه‌های مهم در تربیت و آموزش مهارت‌های دریانوردی در کارورزی دریانوردی

رتبه	میانگین	مولفه
۲	۲.۶۰	استاد (مربی)
۳	۲.۳۰	محتوای دروس
۴	۲.۱۶	فرمانده
۱	۲.۹۴	خود دانشجو

نتایج آزمون فریدمن جدول شماره ۷ نشان می‌دهد که بیش‌ترین رتبه را نقش خود دانشجو (با رتبه ۲/۹۴) در تکمیل شدن فرآیند آموزش کارورزی دریانوردی دارد، یعنی پاسخ‌دهندگان برای این سوال (خود دانشجو نقش مهم‌تری از (استاد، پرسنل شناور، محتوای دروس کارورزی و فرمانده) در ارتقا آموزش‌های کارورزی دارد) بیش‌ترین اهمیت را قائل‌اند، این نشان می‌دهد که دانشجو

به‌عنوان نقش فراگیر در کارورزی دریانوردی برای تکمیل نمودن پرورش خود به کارورزی دریانوردی اعزام شده است؛ لذا باید در سال‌هایی که در دانشگاه علوم دریایی بوده کاملاً از لحاظ پرورشی آماده باشد و با اجرای کارورزی دریانوردی که بخشی از فرآیند پرورش دانشجو به‌خصوص در تکمیل نگرش و مهارت دریانوردی او می‌باشد، آمادگی‌های مقدماتی را داشته باشد؛ لذا اجرای ماموریت پرورشی دانشجویان دانشگاه‌های علوم دریایی به‌صورت کامل، باعث ارتقای آموزش‌های دریانوردی خواهد بود.

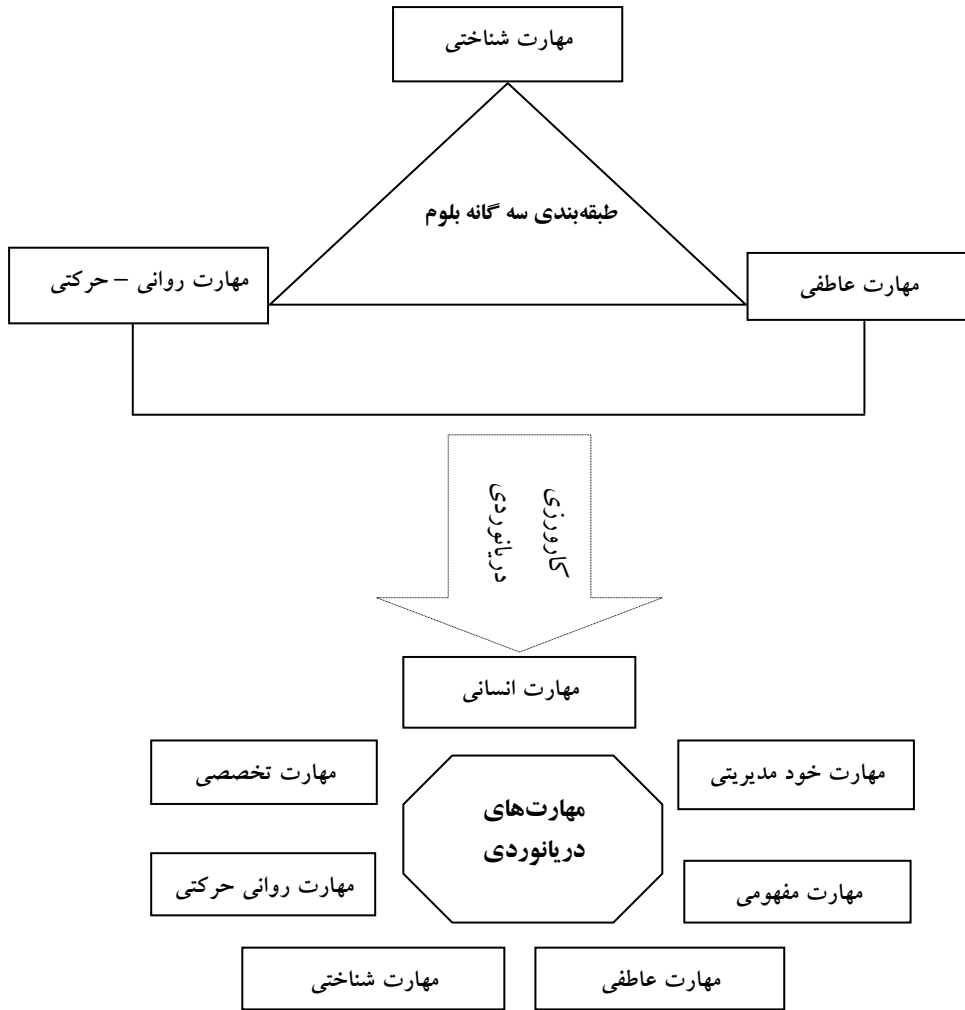
کم‌ترین اهمیت در پرسشنامه شماره (۲) به فرمانده مستقیم مربوط می‌شود؛ زیرا فرمانده دانشجویان باید کار اصلی پرورشی دانشجو را در طول حضور دانشجو در دانشگاه علوم دریایی انجام داده باشد و او را آماده برای کارورزی دریانوردی و تکمیل نمودن پرورش دانشجو کرده باشد که در اینجا فرمانده نقش کمتری در ارتقای تربیت و آموزش دانشجو دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

الف) نتیجه‌گیری

آموزش‌های علمی کاربردی در قالب کارورزی دریانوردی دانشجویی دانشگاه‌های علوم دریایی به‌عنوان یکی از عوامل مهم انتقال تجربه به نسل جوان بوده و عامل ایجاد مهارت‌های مختلف موردنیاز در دانشجویان دانشگاه می‌باشد؛ اعتقاد به نیروی انسانی مهارت‌محور به‌عنوان اصلی‌ترین سرمایه در زندگی دریایی و شرایط بحرانی و رزمی به‌حساب می‌آید. بسیاری از متخصصان علوم دریایی در کنار پیشرفت‌های تکنولوژی و افزایش ظرفیت در ابعاد مختلف توسعه سازمان دریایی، توجه به مهارت‌های دریانوردی منابع انسانی دریایی را از عوامل مهم در صحنه عملیات دریایی می‌شناسند. کارکنان برای زندگی، عملیات و همچنین رزم دریایی نیازمند آموزش‌های مبتنی بر عمل بوده تا مهارت‌های شناختی، مفهومی، عاطفی، روانی حرکتی و تخصصی آنان تکمیل گردد؛ با ایجاد این مهارت‌ها کارکنان در اجرای عملیات مختلف به‌ویژه بحران‌های دریایی مسلط خواهند بود. کارورزی دریانوردی به دانشجویان فرصت می‌دهد تا به بهترین نحو از یک محیط کاری عینی تجربه کسب نموده و خودشان را به توانمندی‌های لازم برسانند. بنابراین می‌توان الگوی جامع تربیتی - آموزشی مهارت‌های دریانوردی به شرح ذیل (نمودار شماره ۳) ارائه نمود:

(تبدیل طبقات سه گانه بلوم به طبقات پنجگانه)

نمودار ۳. ارائه الگوی تربیتی - آموزشی مهارت‌های دریانوردی در کارورزی

(ب) پیشنهاد

- تقویت مهارت عاطفی در دریا با تقویت آشنایی با علم روان شناسی و مبانی اعتقادی ایجاد خواهد شد.

- برگزاری جشن‌ها و مراسم مذهبی موجب نهادینه کردن و سازمان دادن ارزش‌ها در محیط دریا در ذهن دانشجویان می‌شود.
- قرار گرفتن در شرایط نامتعادل جوی دریا، روحیه توکل را در دانشجویان تقویت می‌کند.
- در کارورزی دریانوردی دانشجویان، هدف اصلی نهادینه‌سازی و انتقال تجربیات کارکنان با سابقه به دانشجویان می‌باشد (تقدم پرورش دانشجو بر آموزش دانشجو لحاظ شود).
- مفاهیمی مانند پرورش دانشجو، مهارت خودمدیریتی، مهارت انسانی، مهارت عاطفی، مهارت تخصصی، مهارت روانی- حرکتی، مهارت شناختی کاملاً بر اساس هدف اصلی از انجام کارورزی برای دانشجویان و اشکافی شود.
- واگذاری مسئولیت‌های متنوع و متناسب در کارورزی به دانشجویان و نظارت از راه دور، مهارت خودمدیریتی را در دانشجویان تقویت خواهد کرد.
- به‌منظور توانایی برقراری ارتباط موثر در دریا با کارکنان، هم‌راستایی تمامی کارکنان واحد شناور، مهارت انسانی را در دانشجو تقویت خواهد کرد.
- فراهم نمودن شرایط حضور دانشجویان در داخل رسته‌های مختلف یگان شناور موجب تقویت مهارت انسانی دانشجویان و درک تفاوت‌های فردی برای دانشجویان می‌شود.
- محیط کارورزی در یک یگان شناور، یکی از بهترین شرایط برای ارتقاء مهم‌ترین مهارت، یعنی مهارت انسانی (مهارت موردنیاز کلیه سطوح مدیران) می‌باشد.
- به‌کارگیری دانشجویان در فعالیت اجرایی رسته تخصصی خود موجب تقویت مهارت رسته‌ای می‌شود.
- اساتید مجرب و مربیان واحد شناور نقش تعیین‌کننده‌ای در انتقال و تقویت مهارت تخصصی به دانشجویان دارند.
- شرایط محیطی کارورزی تکمیل‌کننده مهارت تخصصی دانشجویان خواهد بود.
- برگزاری کلاس‌ها و ایجاد فرصت مناسب به‌منظور بازگوشدن تجربه کارکنان خبره که به‌عنوان دانش ضمنی برای استفاده دانشجویان برقرار گردد (تقویت مهارت شناختی).
- وادار نمودن دانشجویان جهت ثبت مشاهدات و فعالیت‌های روزانه خود موجب تقویت مهارت شناختی آنان می‌شود.
- فراهم نمودن شرایط و وادار نمودن دانشجویان جهت مطالعه کتب آموزشی دریایی موجب تقویت بینش دریایی دانشجویان خواهد بود.

- زمینه‌سازی جهت بازگو نمودن برداشت‌های دانشجویان از مشاهدات خود موجب افزایش توان تجزیه و تحلیل آموخته‌های دانشجویان می‌شود.
- آموزش فرهنگ دریاوردی به دانشجویان، مهارت شناختی آنان را تقویت می‌کند.
- در فرآیند آموزشی کارورزی برای دانشجویان کار در همه رسته‌های شناور پیش‌بینی شود تا ضمن آشنایی به یک تفکر سیستمی دست پیدا می‌کنند.
- هماهنگی با مسئولین شناور به منظور فراهم نمودن شرایط سخت در دریا به مدت محدود جهت درک و کسب تجربه دانشجویان (تقویت مهارت روانی - حرکتی).
- با گذران مدت زمان قابل توجهی از زندگی را در دریا به عنوان کارورزی، ضمن آشنا نمودن کامل دانشجویان با مقوله زندگی در دریا، می‌توان انعطاف‌پذیری را تقویت نمود.
- سخت‌گیری منطقی و قابل توجهی در تمامی زمینه‌ها به ویژه اموری که در خشکی سهل‌الوصول است به منظور درک دانشجویان از تفاوت زندگی در دریا (مهارت مفهومی).
- تا حد امکان آموزش‌ها به صورت عملی اجرا گردد و از آموزش‌های نظری صرف، اجتناب گردد.
- آموزش‌های عملی کارورزی به گونه‌ای برنامه‌ریزی و اجرا گردد تا در راستای نهادینه شدن و تایید دروس نظری گذرانده شده باشد.
- نقشه‌هایی از دستگاه‌ها و تجهیزات جدید در شناورها در اختیار دانشجویان قرار داده شود که موجب ارتقاء آموزشی مهارت‌های مورد نیاز کارورزی می‌شود.
- کتب مورد نیاز از دستگاه‌ها و سیستم‌های شناور به تعداد در اختیار دانشجویان قرار گیرد.
- اهتمام شود، اساتید و مربیانی که از بین کارکنان شناور جهت تدریس انتخاب می‌گردند، با روش‌های تدریس آشنایی داشته باشند.
- محتوای دروس تنظیمی فرآیند کارورزی متناسب با نیازهای عملیاتی دانشجویان باشد.

منابع و مأخذ

الف) منابع فارسی

- آشتیانی، محمدرضا (۱۳۹۰). «تبیین مولفه‌های نظری عوامل غیرفیزیکی تاثیرگذار بر توان رزمی نیروهای نظامی»، فصلنامه راهبرد دفاعی، دوره نهم، شماره سی و دوم، صص ۱۰۹-۶۹.
- آقامحمدی، داود (۱۳۸۸). تدوین راهبرد تربیتی - آموزشی دانشگاه‌های افسری نیروهای مسلح، رساله دکتری، تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- اسفندفرد، سیدمحمود؛ فاطمی‌راد، محمدحسن؛ چراغی، احسان (۱۳۹۱). «نقش مؤثر آموزش‌های علمی‌کاربردی در توسعه‌ی اشتغال»، هفته‌نامه جامع دانشگاه جامع علمی‌کاربردی، شماره ۱۷، صص ۳۷-۲۸.
- زارع، حسن؛ رجایی‌پور، سعید (۱۳۸۷). سازمان یاددهنده الگویی برای رهبری دانشگاه امروز، چاپ اول، اصفهان: انتشارات جهاد دانشگاهی واحد اصفهان.
- شیمونال، دولان و همکاران (۱۳۸۰). مدیریت امورکارکنان و منابع انسانی، ترجمه محمدعلی طوسی و محمد صائبی، تهران: مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- عنایتی، ترانه؛ نیازآذری، کیومرث؛ عالی‌پور، علیرضا (۱۳۹۲). «تبیین عوامل کلیدی استقرار مدیریت دانش در سازمان‌های آموزشی دریایی»، فصلنامه مطالعات بین رشته‌ای دانش راهبردی، شماره ۸، صص ۵۸-۴۰.
- محسنی، عباس (۱۳۸۶). تعیین و اندازه‌گیری عوامل مؤثر بر توانمندسازی منابع انسانی شرکت توزیع برق شمال‌غرب تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشگاه تهران، دانشکده مدیریت.
- موسوی، سیدمحمد (۱۳۸۶). مؤلفه‌های مؤثر بر بهره‌وری آموزش عالی آجا و تدوین راهبرد بهینه، رساله دکتری، تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.
- میرسپاسی، ناصر (۱۳۸۵). مدیریت استراتژیک منابع انسانی و روابط کار، تهران: انتشارات میر.
- نصری، فرامرز (۱۳۹۳). طراحی الگوی تربیت و آموزش افسران رسته عرشه نیروی دریایی راهبردی آجا با تاکید بر توانمندسازی آن‌ها، رساله دکتری، تهران: دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی و تحقیقات راهبردی.

ب) منابع انگلیسی

- Davila, A. (2001). A model for training, education and development of U.S. navy patrol coastal boat (pc) personnel using distributed learning technologies. M.Sc thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California.
- Sloman, M (2004). Training Strategy For Implementing Training. Infinity Books NDelhi. P28.
- Kuwaguchi, shininchiro, effective training need, Assessment and training design based on organization diagnosis (1) ,quarterly kenshu, winter, 2004-2005 – P 9.
- Shifflet, Mark., and Brown, Jane (2006). The use of Instructional simulation to support classroom teaching: A crisis communication case study. Journal of Educational Multimedia and Hypermedia (2006) 15(4). pp 377-395.
- Max Long, W. (2010). Development of the nontechnical skills for officers of the deck (ntsod) rating form. M. Sc thesis, Naval Postgraduate School, Monterey, California.

